

Plejebørns inddragelse og bidrag i forbindelse med socialtilsynets måling af plejefamiliers kvalitet

Indledning	3
Hovedkonklusioner	4
Undersøgelsen	5
Undersøgelsens resultater	6
Kvalitativ gennemgang af plejebørnenes udtalelse	10
Samlet konklusion	11
Anbefalinger på baggrund af undersøgelsen	12

Indledning

Socialtilsyn Hovedstaden ønsker at belyse; i hvilket omfang og på hvilken måde plejebørns bidrag har haft væsentlig betydning for de tilsyn, hvor socialtilsynet har truffet afgørelse om at inddrage plejefamiliers generelle godkendelse.

Socialtilsynet har siden januar 2014 stået for godkendelse af alle typer anbringelsessteder for børn under 18 år, herunder den generelle godkendelse af plejefamilier. Socialtilsynet fører årligt tilsyn med disse. Formålet er at sikre, at anbringelsessteder og plejefamilier reelt tilbyder anbragte børn den omsorg og støtte, de behøver for at kunne trives og udvikle sig. Dette undersøges med udgangspunkt i en lovbestemt kvalitetsmodel.

Et tilsynsbesøg én gang om året er blot et øjebliksbillede i et anbringelsessted og et anbragt barns liv. Derfor indgår triangulering som en fast bestanddel af et tilsyn. Det betyder at socialtilsynet udover selve besøget skal inddrage andres oplevelser af anbringelsesstedet/plejefamiliens arbejde og de anbragte børns trivsel og udvikling. Det kan være anbringende kommunes sagsbehandler, familieplejekonsulent, skoler, dagtilbud og andre professionelle og ikke mindst de pårørende og barnet selv.

Der er stor politisk bevågenhed omkring høring af de anbragte børns oplevelser og tilfredshed med at bo på deres anbringelsessted. Socialtilsynets kvalitet måles derfor blandt andet på, i hvor stort et omfang børn interviewes og udtaler sig til socialtilsynet. Dette øger risikoen for, at de anbragte børns inddragelse ikke i tilstrækkelig grad tager hensyn til barnets position, motivation og reelle mulighed for at udtale sig. For plejebørn gælder det særlige vilkår, at de bor i familier, der typisk får 1-2 børn, enkelte familier 3-4 eller flere børn i pleje. Plejebørns udtalelser eller bidrag i forbindelse med et tilsynsbesøg kan derfor ikke anonymiseres over for plejeforældrene. Et anbragt barn står generelt i en kompleks situation, der komplicerer dets mulighed for reelt at udtale sig til tilsynet, fx

- Et barn kan have en alder, funktion- og modenhedsniveau, der betyder at det kan have svært ved verbalt at udtrykke sig tilstrækkeligt nuanceret. Fx kan barnet have en god eller dårlig dag og dette kan afspejle sig i barnets udtalelser, mens det en uge senere kan udtrykke sig helt anderledes.
- Børn giver generelt udtryk for, at de ved en anbringelse i plejefamilie trives bedst, hvis de mærker, de bliver behandlet som en del af familien og helst behandles som plejeforældrenes eget barn¹ (Rygaard m.fl. 2014). En del plejebørn udtrykker derfor irritation eller manglende lyst til at blive interviewet, netop fordi det erindrings dem om, at de er i en særlig position og altså ikke er plejefamilien's eget barn
- Et barn kan have boet i plejefamilien så længe, at det ikke har andre erindringer eller erfaringer. Forstil dig, at dit eget barn bliver spurgt om, hvor tilfreds det er med at bo i sin familie? Hvad skal barnet svare? Nogle plejebørn formulerer det således; "det ved jeg ikke, jeg kender ikke til andet"
- Skulle et barn befinde sig i en situation, hvor det ikke bliver respektfuldt behandlet, har barnet så modet og selvværdet til at sige det højt? Kan barnet overskue konsekvenserne af at udtale sig, og har det tilstrækkelig viden om alternativet? Hvad sker der, når socialtilsynet efter et tilsynsbesøg efterlader plejebarnet? Vil plejefamilien afhøre barnet og lade det stå til regnskab for sin medvirken?

¹ Niels Peter Rygaard m.fl., Plejefamilie, gaver og opgaver, 2014

Hovedkonklusioner

Herunder er beskrevet de overordnede hovedkonklusioner, der følger af analysen neden for.

- Tema 5, familiestruktur, er den hyppigste årsag til, at socialtilsynet tilbagetrækker plejefamiliens godkendelse. I 27 ud af 40 af de sager, hvor socialtilsynet har tilbagetrukket plejefamiliens godkendelse, har socialtilsynet af egen drift identificeret de problemer, der har ledt til tilbagetrækning af godkendelsen. De øvrige sager er opsporet via underretninger eller triangulering
- Kun 7 ud af 49 af de plejebørn, der har været berørt af, at plejefamilien har fået trukket sin godkendelse, har af egen drift taget aktive skridt til at fortælle om deres trivsel i plejefamilien. I resten af sagerne har socialtilsynet fået viden om mistrivsel eller problemer i familien via samtale med plejeforældre, triangulering, underretninger eller Whistleblow.
- Ingen af de børn, der har taget aktive skridt til at fortælle om deres trivsel i plejefamilien, har af egen drift henvendt sig til socialtilsynet om problemerne i familien under tilsynsbesøget. Alle 7 børn har i stedet betroet sig til en fortrolig voksen, der umiddelbart efter samtalen har foretaget en underretning til enten anbringende- og/eller plejefamiliens opholdskommune. Undersøgelsen peger altså på, at socialtilsynet ikke nødvendigvis kan forvente, at interviews af plejebørn kan give et retvisende billede af plejebørns trivsel. Til gengæld viser undersøgelsen, at det er nødvendigt, at socialtilsynet er særlig opmærksom på at triangulere med voksne, der har jævnlig berøring med plejebørnene. Undersøgelsen viser, at det typisk er en voksen, som plejebarnet har tillid til, fx en lærer. Undersøgelsen peger på, at barnets sagsbehandler ikke udgør en fortrolig voksen i denne sammenhæng.
- Samtaler med børnene viser, at børnene ofte har svært ved at dele deres oplevelser om mistrivsel. Mange samtaler er båret af små udtalelser, undvigende svar, og barnets krosprog viser tegn på ubehag, usikkerhed og angst.
- I de sager, hvor socialtilsynet har truffet afgørelse om at tilbagetrække plejefamilien godkendelse, har plejebørnenes udtalelser indgået i den samlede vurdering i 40 % af sagerne. Selvom plejebørnene ikke direkte og i et udslagsgivende omfang henvender sig til socialtilsynet om mistrivsel, er plejebørnene altså vigtige informanter, når socialtilsynet træffer afgørelser i sager, hvor det handler om at tilbagetrække plejefamiliens godkendelse. Der hvor socialtilsynet ikke inddrager plejebørnene er generelt i sager, hvor plejebørnenes bidrag ikke vil kunne forandre konkrete forhold.
- På baggrund af undersøgelsen anbefaler Socialtilsyn Hovedstaden bl.a., at tilsynskonsulenterne i højere grad anvender og udvikler observation som metode, der kan nuancere manglende eller begrænsede udtalelser fra plejebarnet. Vi anbefaler også et større fokus på indikator 2d i kvalitetsmodellen, der handler om, at barnet har en fortrolig voksen. Bedømmelsen bør også afspejle, at plejebarnet har en fortrolig voksen uden for familien, idet undersøgelsen peger på, at et plejebarn, der ikke trives i plejefamilien, har lettere ved at opsøge og modtage hjælp, hvis det har en fortrolig voksen uden for plejefamilien. Af samme grund anbefaler vi også større fokus på at triangulere med voksne uden for plejefamilien, som indgår i barnets hverdagsliv.
- Gennemgangen af sagerne viser, at flere af de underretninger, kommunerne modtager, først kommer i socialtilsynets viden, når vi triangulerer med kommunerne i forbindelse med tilsynsbesøget. Socialtilsynet er en ny organisation, og manglende underretning kan ses som en tegn

på, at kommunerne skal vænne sig en ny struktur på området. Socialtilsyn Hovedstaden anbefaler generelt, at vi er særligt opmærksom på dette i forbindelse med dialogen med kommunerne

Undersøgelsen

Socialtilsynet blev etableret blandt andet med det formål at sikre, at anbringelsessteder uden tilstrækkelig kvalitet stoppes. Vi er derfor optaget af at få undersøgt, i hvilket omfang og hvordan børn på disse anbringelsessteder kan fortælle, når de oplever ikke at trives, at blive dårligt behandlet eller lign. Socialtilsyn Hovedstaden har valgt at undersøge alle afgørelser, hvor Socialtilsyn Hovedstaden har tilbagetrukket plejefamiliens godkendelse. Der er i alt tale om 40 afgørelser i perioden 2014-2018.

I gennemgangen af sagerne undersøges følgende spørgsmål:

1. Hvad er den udløsende årsag til den bekymring, der leder til en tilbagetrækning af plejefamiliens godkendelse?
2. Hvilke kilder bidrager med oplysninger, der har afgørende betydning for Socialtilsynets afgørelse?
3. Er plejebørn interviewet? Hvis ikke, er barnet set/observeret i samspil med plejefamilien?
4. Har børnenes informationer haft afgørende betydning for socialtilsynets afgørelse?
5. Hvilke andre metoder er der anvendt for at undersøge plejebørnenes perspektiv?

Spørgsmålene undersøges både kvantitativt og kvalitativt. Kvantitativt ved at opgøre hvilke kilder, der hyppigst har haft betydning for tilbagetrækning af plejefamiliernes godkendelse, og hvor mange gange disse kilder har haft væsentlig betydning for afgørelsens udfald. Ligeledes hvor mange gange og i hvilken grad plejebørn som kilde har haft betydning for afgørelsens udfald.

Ud over dette foretages en kvalitativ gennemgang af børnenes udtalelser i forbindelse med tilsynsbesøg, gennem børnesamtaler med sagsbehandlere, deres udtalelser til underretter mv. Dette med henblik på at undersøge, hvordan børnene deler deres oplevelser med voksne. De udvalgte sager repræsenterer alle sager om tilbagetrækning af godkendelse, som Socialtilsyn Hovedstaden har truffet afgørelse i siden Socialtilsynets opstart januar 2014. Der er således tale om hele populationen – og ikke en stikprøve, hvorfor udvalget forventes at være repræsentativt.

Resultaterne kan ikke nødvendigvis generaliseres til andre former for anbringelsessteder, idet man fx kan forestille sig, at flere børn i fællesskab kunne have lettere ved at udtrykke sig og i højere grad opretholde en vis form for anonymitet, alt efter anbringelsesstedets størrelse. Resultaterne kan ej heller generaliseres til områder, hvor socialtilsynet ikke har truffet afgørelse om tilbagetrækning af godkendelsen. Man kan fx forestille sig, at børnene i disse situationer vil være mere sårbare ift. at udtale sig, når en mulig konsekvens kan medføre at barnet skal flytte til noget andet og ukendt.

Resultaterne forventes dog alligevel at kunne anvendes til at konkludere noget generelt om interview af plejebørn samt hvem socialtilsynet i øvrigt med fordel bør triangulere med, for at opnå et realistisk billede af et plejebarns aktuelle trivsel. Derfor forventes undersøgelsen i bredt omfang at kunne pege på nogle af de generelle dilemmaer, der er ved interview og inddragelse af plejebørn.

Socialtilsynet er bevidste om, at vi undersøger egen produktion, og derfor ikke kan være objektive. Fordelen er dog at socialtilsynet er inde i arbejdets processer og dilemmaer. Formålet med undersøgelsen er at opsamle viden og medvirke til at løfte kvaliteten i arbejdet med anbragte børn og socialtilsynets kvalitet.

Undersøgelsens resultater

Der er fundet 50 sager frem, ud af disse sorteres 10 sager fra, idet der ikke reelt er tale om tilbagetrækning af plejefamiliens godkendelse på grund af manglende kvalitet, men at de lukker efter afsluttet opgave, ikke har børn og ikke ønsker at fortsætte som plejefamilie eller har børn i aflastning efter SEL § 84, som ikke er omfattet af tilsyn fra Socialtilsynet.

40 Plejefamilier har fået trukket deres generelle godkendelse tilbage. Dette berører 49 plejebørn, hvoraf 27 børn er døgnanbragt og 22 børn er i aflastning.

Spørgsmål 1. Årsager til tilbagetrækning af plejefamiliernes godkendelse

Tablet 1 viser årsager til, at plejefamilier får tilbagetrukket deres godkendelse fordelt på antal plejefamilier og sager, hvor socialtilsynet er først til at identificere problemet. I tabellen er udvalgt én årsag som vurderes at være den primære grund til en tilbagetrækning af en godkendelse. Denne er kategoriseret inden for de temaer i kvalitetsmodellen, der omhandler problemstillingen.

Tablet 1

Årsager fordelt på temaer i kvalitetsmodellen	Antal plejefamilier (% i parentes)	Antal sager, hvor socialtilsynet identificerer problemet
Tema 4 plejebarnets sundhed og trivsel*	8 (20)	2
Tema 5 Familiestruktur**, heraf	21 (52,5)	15
Plejeforældrenes helbredsforhold	7 (17,5)	5
Biologiske børns mistrivsel	6 (15)	2
Manglende overskud	5 (12,5)	5
Kriminalitet	3 (7,5)	3
Tema 6 Kompetencer***	3 (7,5)	2
Tema 7 Boligforhold ****	7 (17,5)	7
Økonomiske forhold*****	1 (2,5)	1
I alt	40 (100)	27

* Her registreres sager hvor hovedårsagen handler om disrespektfuld, nedværdigende og grov behandling af plejebørn.

** Her registreres sager, hvor hovedårsagen handler om problemstillinger inden for kategorierne plejefamiliernes helbredsforhold, biologiske børns mistrivsel, manglende overskud og kriminalitet.

*** Her registreres sager, hvor hovedårsagen primært handler om, at familierne har vanskeligheder i samarbejde og konflikthåndtering med andre end plejebørn.

**** Her registreres sager, hvor hovedårsagen alene handler om plejefamiliens fysiske rammer ikke har tilstrækkelig plads til plejebørn. At de ikke kan stille eget værelse til rådighed for et barn i døgnpleje eller at børnene skal bo i lokaler, der ikke er helårsgodkendte.

***** Her registreres sager, hvor hovedårsagen alene handler om, at plejefamilien nægter at dokumentere deres økonomiske forhold.

Tabellen viser, at tema 5, familiestruktur, er den hyppigste, primære årsag til tilbagetrækning af en godkendelse. Årsagen hertil vurderes at være et udtryk for, at en del eksisterende plejefamilier i forbindelse med regodkendelse efter de nye regler, ikke har haft den fornødne kvalitet.

"Biologiske børns mistrivsel" henviser til, at plejefamiliens egne børn har svære trivselsproblemer, som forældrene har vanskeligt ved at håndtere. Som følge heraf opbruger de forældrenes overskud til at drage omsorg for et plejebarn. Der er tillige tale om at plejebørn lever i en familiedynamik præget af konflikter og uro, der ikke er befordrende for et plejebarns udvikling og trivsel.

Tema 4, plejebarnets sundhed og trivsel. Her er registreret den næst hyppigste, primære årsag til tilbagetrækning af en godkendelse. Dernæst kommer tema 7, boligforhold. Det drejer sig primært om familier, hvor socialtilsynet i forbindelse med re-godkendelser fik identificeret fysiske forhold, der ikke er tilfredsstillende for plejebørn.

I forhold til årsagen "Økonomiske forhold" tilbagetrækkes plejefamiliens godkendelse alene, fordi plejefamilien ikke ønsker at give socialtilsynet oplysninger om deres økonomiske forhold. Denne får ikke umiddelbart konsekvens for plejebarnet, idet denne er i efterværn, hvilket færdiggøres gennem en konkret godkendelse hos anbringende kommune.

Tabel 1 viser også, at socialtilsynet af egen drift har identificeret de problemer, der leder til tilbagetrækning af godkendelsen i 27 ud af 40 af tilfældene. De øvrige sager opspores gennem mellemkommunal underretning, hvor anbringende kommune eller bopælskommune enten videresender underretninger omkring plejebørnene/plejefamilien til socialtilsynet eller videregiver dette i forbindelse med, at socialtilsynet triangulerer med kommunerne. I få tilfælde er socialtilsynet blevet orienteret om problemerne via indkomne whistleblows eller orientering fra andre myndigheder end anbringende kommune.

Spørgsmål 2. Den udslagsgivende kilde, der fører til en tilbagetrækning af plejefamiliernes godkendelse

Tabel 2 lister de udslagsgivende kilder, der har ført til, at socialtilsynet har tilbagetrukket plejefamiliernes godkendelse.

Tabel 2

Kilde	Antal plejefamilier (% i parentes)
Plejefamilien indgiver selv oplysninger til socialtilsynet	2 (5)
Plejefamiliens eget barn kontakter sin opholdskommune	1 (2,5)
Plejebarnet kontakter selv anbringende kommune	1 (2,5)
Anbringende kommune underretter socialtilsynet	1 (2,5)
Plejefamiliens opholdskommune underretter socialtilsynet	2 (5)
Andre professionelle foretager underretning, heraf	5 (12,5)
<i>Til anbringende kommune</i>	3 (7,5)
<i>Til plejefamiliens opholdskommune</i>	0 (0)
<i>Til socialtilsynet</i>	2 (5)
Pårørende underretter anbringende kommune	2 (5)
Borger underretter, heraf	3 (7,5)
<i>Til anbringende kommune</i>	2 (5)
<i>Til plejefamiliens opholdskommune</i>	1 (2,5)
Whistleblow til socialtilsynet	1 (2,5)
Socialtilsynet identificerer årsagen i forbindelse med tilsyn*	22 (55)
I alt, heraf	40 (100)
<i>Barnets betroelse er direkte årsag til andres underretning</i>	5 (12,5)

* I tabel 1 identificerer Socialtilsynet og starter en vurdering i 27 sager. De 22 sager sker af socialtilsynets egen drift. 5 sager rejses på baggrund af henvendelse fra plejeforældrene selv (2), gennem WB (1), via viden fra tidligere ansat i socialtilsynet (1) og via henvendelse fra politi (1).

Af de mellemkommunale underretninger fra anbringende og plejefamiliens opholdskommune er ca. 50 % af underretninger sket på kommunernes foranledning. De øvrige er indhentet i forbindelse med et tilsyn, hvor socialtilsynet triangulerer med kommunen.

Tabel 2 viser, at der blot er 1 barn ud af de i alt 49 berørte børn, der henvender sig direkte til sin sagsbehandler for at fortælle om mistrivsel. 1 andet barn henvender sig direkte til sin opholdskommune. 5 børn betror sig til en voksen, der umiddelbart på baggrund af samtalen foretager en underretning. Heraf henvender 1 barn sig til sin lærer, 1 kammerats mor får fortælling fra eget barn. Hun taler med plejebarn, hvorpå hun underretter. 1 barn betror sig til en frivillig voksen i et aktivitetstilbud. 1 barn betror sig til sin bedstemor og 1 barn til sin mor.

Opgørelsen viser således, at blot 7 børn ud af de i alt 49 berørte børn – svarende til 17,5 % – har taget aktive skridt til at fortælle om deres trivsel i plejefamilien. I de øvrige tilfælde beror viden om barnets forhold i plejefamilien på voksnes oplevelser og vurderinger. Ingen børn har direkte henvendt sig til socialtilsynet, fx under et tilsynsbesøg, og ved egen drift fortalt om sin trivsel i plejefamilien.

Socialtilsynet bør altså ikke forvente, at interview af plejebørn kan give et retvisende billede af plejebørns trivsel. Undersøgelsen peger til gengæld på, at socialtilsynets triangulering med voksne, der har daglig eller jævnlig berøring med plejebørnene, er meget vigtig. Ligeledes skal socialtilsynet være særlig opmærksom på, at underretninger typisk fremsendes til barnets anbringende kommune eller plejefamilien opholdskommune, hvorfra socialtilsynet er afhængig af at få disse tilsendt som en mellemkommunal underretning.

I 3 sager indhenter socialtilsynet udtalelser fra tidligere plejebørn, hvis bidrag har væsentlig betydning for socialtilsynets afgørelse.

Spørgsmål 3. På hvilket måde har plejebørn bidraget med viden

Tabel 3 viser i hvor høj grad plejebørnenes udsagn har haft betydning for udfaldet af socialtilsynets afgørelse om at tilbagetrække plejefamilien godkendelse.

Tabel 3

Graden af plejebørns inddragelse	Antal plejefamilier (% i parentes)
Plejebørns bidrag har haft afgørende betydning for afgørelsens udfald	7 (17,5)
Plejebørn er hørt og inddraget	9 (22,5)
Plejebørn er ikke inddraget som følge af funktionsniveau, alder og/eller modenhed	4 (10)
Plejebørn er ikke inddraget (se tabel 4)	15 (37,5)
Plejefamilien har ikke plejebørn på tidspunktet	5 (12,5)
I alt	40 (100)

Tabel 3 viser, at plejebørnenes udsagn har haft afgørende betydning for socialtilsynets afgørelse om tilbagetrækning af plejefamilien godkendelse i 17,5 % af de tilfælde, hvor socialtilsynet har tilbagetrukket plejefamilien godkendelse. Samlet set er plejebørns udtalelser indgået i den samlede vurdering i 40 % af sagerne og særligt i de sager, der i væsentlig grad handler om varetagelse af deres behov, fx deres oplevelse af at blive anerkendt og respektfuldt behandlet, og at plejefamilien har de fornødne kompetencer til at tilgodese deres behov. Opgørelsen understreger således, at plejebørnene er vigtige informanter, når socialtilsynet træffer afgørelser i sager.

Tabel 4 viser årsager til, at plejebørnene ikke er blevet inddraget i de 15 sager, hvor socialtilsynet har tilbagetrukket plejefamiliens godkendelse, jf. tabel 4.

Tabel 4:

Manglende inddragelse fordelt på problemstilling	Antal familier (% i parentes)
Plejefamiliens helbredsforhold	5 (33)
Plejefamiliens egne børns mistrivsel	3 (20)
Plejefamiliens overskud	3 (20)
Kriminalitet	1 (7)
Fysiske rammer	2 (13)
Økonomiske forhold	1 (7)
I alt	15

Tabel 4 viser, at der hvor socialtilsynet ikke inddrager plejebørnene typisk i sager, hvor plejebørnenes bidrag ikke vil kunne forandre konkrete forhold, fx fordi plejefamiliens fysiske rammer ikke lever op til lovgivningsmæssige krav, eller fordi en af plejeforældrene er alvorligt syg.

Spørgsmål 4: Sager, hvor plejebørnenes bidrag har haft afgørende betydning for afgørelsen

Tabel 5 viser hvilke fortrolige voksne, de 7 plejebørn, der har taget aktive skridt til at fortælle om deres mistrivsel i familien, har betroet sig til.

Tabel 5

Hvem betror barnet sig til	Antal børn
Barnet betror sig til sin skolelærer, der foretager underretning til anbringende kommune	1
Barnet betror sig til kammerat, dennes mor taler herefter med barnet og underretter bopælskommune	1
Barnet opsøger frivillig i aktivitetstilbud, der foretager underretning til anbringende kommune	1
Fraflyttet plejebarn fortæller behandler om sine oplevelser i plejefamilien. Behandler underretter anbringende kommune af hensyn til øvrige plejebørn	1
Barn forlader plejefamilien efter konflikt og nægter at vende tilbage – kommunen underretter socialtilsynet	1
Barn ringer til sin forældre, forældre henter sit barn og underretter anbringende kommune	1
Barn betror sig til bedsteforældre, der underretter til anbringende kommune	1
I alt	7

Det fremgår af tabellen, at plejebørn opsøger en fortrolig voksen, når de har bug for at tale om evt. mistrivsel i deres plejefamilie. Den voksne er typisk én barnet ser jævnligt og har tillid til, fx en lærer eller pædagog, en frivillig i et aktivitetstilbud, forældre eller anden familie. Tabellen understreger samtidig, at det i mindre grad er sandsynligt, at barnet søger fortrolighed med sin sagsbehandler. Tilsynskonsulenter i socialtilsynet optræder desuden ikke som en mulig fortrolig for nogen af plejebørnene. Alle børnene har haft ophold i deres plejefamilier i minimum 1-6 år, før de betror sig.

Spørgsmål 5. Hvilke andre metoder er anvendt til belysning af børnenes trivsel

Det har ikke været muligt systematisk at opgøre, hvilke andre metoder der er anvendt til at belyse børnenes trivsel ud over interviews. Dette skyldes, at socialtilsynet som ny organisation ikke fra starten i 2014 har anvendt en systematisk måde til at registrere interviews og observation. Socialtilsynets fagsystem er indrettet sådan, at man kan registrere interviewkilder, men ikke fx observation. Der har fra starten i 2014 ikke været aftalt en fælles praksis for, hvornår man afkrydser "Interview af plejebarn". Nogle har markeret feltet blot barnet har været tilstede under tilsynsbesøg, andre har alene afkrydset når barnet har indvilget i at lade sig interviewe, dvs. have samtale med tilsynskonsulenten.

Det er således ikke muligt at opgøre hvor mange børn, der har været tilstede under tilsynsbesøg, og hvor mange af dem, der har kunnet eller villet lade sig interviewe. Generelt viser gennemgangen af tilsynsrapporter, hvor socialtilsynet har tilbagetrukket plejefamiliens godkendelse, dog følgende tendenser:

- **Triangulering.** Der er generelt trianguleret i alle sager, primært med familieplejekonsulenter og sagsbehandlere. I sager, hvor der er bekymring for et plejebarns trivsel og plejefamiliens kompetencer bredes trianguleringen ud. Der indhentes typisk udtalelser fra et plejebarns skole eller dagtilbud samt trianguleres med forældre eller andre familiemedlemmer. Der indhentes udtalelser om plejefamiliens vilkår typisk ved at indhente lægeudtalelser, akter fra bopælskommuner, udtalelser om plejefamiliens egne børn mv. alt efter den konkrete problemstilling.
- **Observation af samspillet i plejefamilien.** Ved gennemgangen af sagerne ses der i mindre omfang beskrivelser af observationer af samspillet i plejefamilierne – og disse er ikke systematisk indarbejdet i tilsynsrapporter på samme måde som interview. Der forekommer spredte beskrivelser i forskellige kriterier i kvalitetsmodellen. Observation er en metode, socialtilsynene siden 2019 har haft større fokus på at udvikle

Kvalitativ gennemgang af plejebørnenes udtalelse

Ved gennemgang af børnenes udtalelser i forbindelse med de 40 tilsyn, hvor Socialtilsyn Hovedstaden har tilbagetrukket plejefamiliens godkendelse, fremgår det, at en del børn har svært ved at dele deres oplevelser om mistrivsel. Ved gennemgangen af sagerne fremkommer følgende bevæggrunde oftest som forklaring på, at barnet ikke siger noget, eller at det tager lang tid for et barn at finde modet til at sige noget:

- **At plejebørnene ved hvad de har, men ikke hvad de evt. kunne få/burde have.** Fx fortæller et barn, hvorfor han ikke vil sige, hvordan han faktisk har det: *"Det vil jeg ikke, så kommer jeg bare på børnehjem"*.
Et andet barn idylliserer og bortforklarer, at det lever under stramme regler, der begrænser dets udviklingsmuligheder, fx ser det kun venner uden for plejefamilien: *"Mine venner foretrækker at vi ses et andet sted, det er nok fordi jeg bor længst væk"*. Hvis barnet ikke kommer hjem til tiden, fortæller barnet, *"så må jeg ikke gå ud med vennerne et par dage"*. Barnet ses således at leve med en form for stuearrest som et vilkår.
Et plejebarn har efter en flytning fra plejefamilien siden talt med sin terapeut. Terapeuten spørger: *"Hvorfor talte du ikke med nogen om det du oplevede?"*. Barnet: *"Vi vidste jo ikke, hvordan tingene skulle være"*.
- **At plejebørnene bebrejder dem selv og ikke ønsker at gøre plejeforældrene ondt.** Fx fortæller et barn om sine følelser i forbindelse med dets flytning, der sker på baggrund af barnets udtalelser: *"Jeg kommer til at savne dem. Jeg er ked af det besvær jeg er for plejefamilien"*.

Et andet plejebarn forklarer: *"Det gør vi ikke i min familie! Det er jo vores egen skyld, vi kan bare lade være at gøre sådan"*.

- **At børnene er angste for repressalier.** Fx fortæller et plejebarn efter dets flytning fra plejefamilien: *"Jeg måtte ikke sige noget til dig. Når der kom nogen og talte med os, stod de og lyttede, og vi skulle fortælle alt, hvad vi havde sagt. Jeg kunne ikke tale med Y (det andet plejebarn) om det uden, at de stod og lyttede ved døren"*. Y interviewes af sin sagsbehandler: *"Har du været udsat for vold?"* Barnet: *"Nej"* Sagsbehandler: *"Ville du dele det med nogen, hvis det var en hemmelighed?"* Barnet: *"Nej"*.
- **At børnene har oplevet sig overset i de voksnes konflikter, både imellem forældre, plejefamilie og anbringende kommune.** En sagsbehandler beskriver en børnesamtale således: *"det er svært at høre om det er barnets mors, der lægger ord i munden på drengen, eller om han faktisk oplever dårlig behandling, om det er nyt eller gammelt"*. En anden sagsbehandler beskriver det således: *"Barnet viser tydelige tegn på, at han er utryk. Svarer med ja, nej, ved ikke og fremstår meget kontrolleret"*.

Socialtilsynet skal altså ikke forvente, at interview af plejebørn vil give et retvisende billede af plejebørns trivsel. Børnene har svært ved at dele deres oplevelser om mistrivsel. Mange samtaler er båret af meget små udtalelser, undvigende svar og ofte besvares spørgsmål med *"ja"*, *"nej"* eller *"det ved jeg ikke"*. Barnets kropssprog viser tegn på ubehag, usikkerhed og angst og de viser ofte at de helst vil afslutte samtalen for at komme væk fra situationen.

Et andet dilemma ved børnenes udsagn er at tolke dem rigtigt. Der ses ofte tilbagevisninger af barnets udsagn, som begrundes i barnets adfærd og særlige behov for støtte, der ligger til grund for anbringelsen.

Børns udtalelser kan således ikke stå alene, men skal uddybes og kvalificeres både igennem observationer af børnene i samspil med deres plejeforældre og af familielivet. Ikke mindst igennem triangulering med andre voksne, der ser børnene i deres hverdag og hyppigere end én gang om året.

Samlet konklusion

I 7 sager (17,5%) har plejefamiliens børn bidraget væsentligt til en tilbagetrækning af en godkendelse. Heraf ses kun én at henvende sig til sin sagsbehandler i anbringende kommune. De øvrige børn har opsøgt andre fortrolige voksne, der har jævnlig kontakt til barnet. Ingen af børnene har opsøgt en tilsynskonsulent fra socialtilsynet. Alle børnene har, når de tager kontakt, haft ophold i plejefamilien i mere end 1 år.

Undersøgelsen viser, at socialtilsynets kvalitet i højere grad bør måles på, hvorvidt socialtilsynet ser plejebarnet i samspil med plejefamilien, og hvorvidt socialtilsynet triangulerer med relevante voksne, der indgår i barnet hverdagsliv.

Ligeledes skal Socialtilsynet være særlig opmærksom på, at underretninger typisk fremsendes til barnets anbringende kommune eller plejefamiliens opholdskommune, hvorfra socialtilsynet er afhængig af at få disse tilsendt som en mellemkommunal underretning. Socialtilsynet er en ny organisation, hvorfor det må forventes at der vil gå noget tid, før det bliver almen kendt, at socialtilsynet har brug for disse informationer såvel i kommunerne, som af andre professionelle, pårørende og borgere.

Undersøgelsen viser altså, at plejebørn i overvejende grad ikke har tilstrækkelig tryghed og tillid til, at fortælle om mistrivsel og evt. nedværdigende behandling. Plejebørn der ikke trives i deres anbringelsessted går generelt og ruger med det over længere tid og er i udtalt grad afhængig af, at andre voksne lægger mærke til barnets signaler om trivsel, lytter til barnet og tager ansvar for, at de ansvarlige myndigheder underrettes herom.

Anbefalinger på baggrund af undersøgelsen

På baggrund af undersøgelsen har socialtilsynet følgende anbefalinger.

Socialtilsynene

Socialtilsynet skal ved tilsynsbesøg tage højde for de dilemmaer plejebørn kan stå i, når socialtilsynet ønsker at interviewe dem omkring deres liv og trivsel i plejefamilien. Derfor drøfter vi i socialtilsynene løbende andre måder, hvorpå socialtilsynet kan inddrage barnets perspektiv på en måde, hvor socialtilsynet samtidig respekterer dets position og ret til et privatliv.

Socialtilsynets inddragelse af et børneperspektiv frem for et selvstændigt børneinterview. Socialtilsynet bør fortsat lægge vægt på, at plejebørn så vidt muligt er tilstede under tilsynsbesøg, hvor barnet efter egen fri vilje kan få mulighed for at udtale sig til socialtilsynet eller deltage i hele eller dele af tilsynsbesøget sammen med plejefamilien. For at få nuanceret evt. manglende eller begrænsede udtalelser fra plejebarnet er observationer en væsentlig metode. Ved at observere samspillet imellem plejeforældre og plejebørn, får socialtilsynet en fornemmelse af stemningen i hjemmet, tonen i kommunikationen osv. Socialtilsynets faglige viden skal bidrage til at omsætte ovenstående til en forståelse af, hvordan det vil være at være barn i denne familie. Dette kræver blandt andet at Socialtilsynets medarbejdere løbende reviderer deres faglige viden og forforståelser, fx hvorvidt et barns signaler skal forstås på baggrund af de forhold, der har medført barnets placering i plejefamilien, eller om signalerne også kan handle om barnets trivsel i nuværende ramme.

Kvalitetsmodellens indikator 2d: Triangulering med et barns fortrolige voksne. Socialtilsynet kan med fordel efterse deres nuværende praksis for udfyldelse af Kvalitetsmodellens indikator 2d. Indikatoren måler på, hvorvidt barnet har mindst én fortrolig voksen. Hovedparten af plejebørn indgår i plejefamiliens sociale liv og ønsker, at være en naturlig del af denne. Det er derfor naturligt at plejeforældrene i barnets opvækst indtager en position som barnets fortrolige voksne. Undersøgelsen peger imidlertid på, at et plejebarn, der ikke trives i plejefamilien, har lettest ved at opsøge og modtage hjælp, hvis det har en fortrolig voksen uden for plejefamilien. Man kan derfor overveje, hvorvidt kvalitetsmålingen fremadrettet nuanceres, så en høj score tilkendegiver at et plejebarn har fortrolige voksne uden for plejefamilien. Der ses ligeledes et potentiale i at bevidstgøre plejeforældre herom, så de i arbejdet med tilknytning til et plejebarn, i samarbejde med anbringende kommune, mere bevidst kan arbejde på, at et plejebarn også får adgang til en anden fortrolig voksen uden for plejefamilien.

Triangulering med voksne, der har berøring med barnet i hverdagen. Socialtilsynet bør overveje hvorvidt de i tilstrækkeligt omfang får trianguleret med voksne uden for plejefamilien. Voksne som indgår i barnets hverdagsliv.

Anbringende kommune

Mellemkommunal underretning. Gennemgangen af sager viser, at en anelig del af bekymringerne ikke videregives som en mellemkommunal underretning til socialtilsynet, selv om det har stor relevans for socialtilsynets arbejde. Ved gennemgangen ses to problemstillinger:

- at underretningen betyder, at de selv skal drage omsorg for barnet og finde løsning på problemet, hvilket betyder at de glemmer at underrette
- at problemstillingen er kompleks, og der er samarbejdsvanskeligheder imellem anbringende kommune og plejefamilie. Når de har opsagt plejefamilien, er problemet for dem løst, men ikke nødvendigvis for socialtilsynet

Udgivet af Socialtilsyn Hovedstaden
Tilsynskonsulent, Karin Overgaard
Marts 2020

Socialtilsynet er en ny organisation, hvorfor manglende mellemkommunal underretning kan ses som en tegn på, at kommunerne og andre professionelle skal vænne sig en ny struktur på området. Vi kan således forvente, at underretningerne vil stige i antal de kommende år. Socialtilsynet skal derfor være særligt opmærksom på, at de i dialogen med kommuner får drøftet dette.